

วิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซีย สงครามอิรัก-คูเวต

อิรักบุกยึดคูเวต จุดเริ่มต้นของความขัดแย้ง

ความขัดแย้งในอ่าวเปอร์เซียครั้งที่สอง ซึ่งได้ดึงเอามหาอำนาจนอกภูมิภาคเข้ามามีบทบาทอย่างชัดเจนภายใต้กรอบของสหประชาชาติ ได้เริ่มขึ้นเมื่อกองกำลังของอิรักภายใต้การนำของประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน บุกเข้ายึดครองคูเวต ประเทศเพื่อนบ้านเล็ก ๆ ซึ่งมีประชากรเพียง 1,700,000 คน ในตอนเช้าตรู่ของวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2533 (ค.ศ. 1990) ด้วยกำลังทหารอันน้อยนิดของคูเวต ทำให้ไม่อาจต้านทานการจู่โจมแบบสายฟ้าแลบได้ ในที่สุดจึงต้องตกอยู่ภายใต้การยึดครองของอิรักและส่งผลให้เจ้าผู้ครองนครคูเวต พร้อมทั้งพระประยูรญาติต้องลี้ภัยไปอยู่ในซาอุดีอาระเบีย ในขณะเดียวกัน รัฐบาลอิรักก็ได้ประกาศเตือนมิให้มหาอำนาจจากภายนอก ซึ่งหมายถึงสหรัฐอเมริกาเข้าแทรกแซงการสู้รบในคูเวต มิฉะนั้นจะแปรสภาพคูเวตให้กลายเป็นหลุมฝังศพ¹

ในวันที่ 4 สิงหาคม อิรักได้ประกาศรายนามคณะผู้บริหารชุดใหม่ของคูเวตประกอบด้วยนายทหาร 9 นาย โดยมี พ.อ. อัลลา ฮุสเซน อาลี บุตรชายของประธานาธิบดีซัดดัม ดำรงในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคูเวต และผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้รักษาการรัฐมนตรีกลาโหม และรัฐมนตรีมหาดไทยด้วย ที่เหลืออีก 8 คน ล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลในวงการทหารของอิรักทั้งสิ้น การกระทำของอิรักในครั้งนี้ ได้รับการประณามจากสหประชาชาติ เป็นที่น่าสนใจว่าอะไรคือสาเหตุเบื้องต้นที่ทำให้อิรักตัดสินใจบุกยึดคูเวต

---

¹ "สรุปภาวะเศรษฐกิจกลางปี 2534 บันทึกสงครามตำนานพายุทะเลทราย," ฉบับพิเศษหนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ, (สิงหาคม 2534) 12.

สาเหตุในการบุกคูเวต

1. ปัญหาพิพาทด้านพรมแดนอิรัก-คูเวต

ในปี ค.ศ.1756 ชนเผ่าตระกูล อัล-ซาบาห์ ขึ้นมามีอำนาจปกครองพื้นที่คูเวต จวบจนกระทั่งถูกอิรักบุกยึดในปี ค.ศ.1990 เดิมตระกูลอัล-ซาบาห์ปกครองคูเวต โดยเป็นข้าหลวงอยู่ภายใต้ระเบียบการปกครองที่ออกโดยมาหากำหนดขึ้นในปลายศตวรรษที่ 18 นอกจากนี้คูเวตยังมีฐานะเป็นดินแดนในอารักขาที่ขึ้นตรงต่อจังหวัดบาสรา ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของอิรัก² เพราะฉะนั้นอิรักจึงพยายามที่จะผนวกคูเวตเข้าเป็นจังหวัดที่ 19 ของตน โดยได้อ้างว่า การที่อังกฤษเข้ายึดครองคูเวตซึ่งอิรักถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของประเทศนั้น เป็นเพราะคูเวตเป็นดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์แต่อังกฤษได้ปฏิเสธคำอ้างสิทธิของอิรักเหนือคูเวตมาโดยตลอด

ในปี ค.ศ.1961 หลังจากได้รับเอกราชจากอังกฤษแล้ว คูเวตได้ถูกอิรักส่งกองทัพมาประชิดพรมแดน โชคดีที่ยังไม่มีอะไรเกิดขึ้น เพราะอังกฤษส่งทหาร 3 เหล่าทัพมาช่วยทันเวลา ในปีค.ศ.1973 พรรคบาธได้ทำการยึดอำนาจรัฐบาลอิรัก ในระยะแรกของการปกครองรัฐบาลอิรักมีท่าทีประนีประนอมต่อคูเวต แต่ยังไม่มีการกำหนดเส้นเขตแดนที่ชัดเจนต่อกัน เพียงแต่มีการทำสัญญารับรองความเป็นเอกราชและอธิปไตยอันสมบูรณ์ของรัฐคูเวต ในปีเดียวกันนี้เอง อิรักก็ได้ส่งทหารมาที่ชายแดนคูเวตอีกครั้ง แต่สันนิบาตอาหรับสั่งให้อิรักถอนทหารออกไป และมีการกำหนดเขตห้ามลาดตระเวนระหว่างประเทศทั้งสอง

ในสมัยของประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน ซึ่งขึ้นครองอำนาจตั้งแต่ปี ค.ศ.1979 อิรักได้เจรจาขอเช่าเกาะ 2 เกาะจากคูเวตคือ วาบาห์ และบูมียัน อันเป็นทางออกสู่อ่าวเปอร์เซียที่สะดวกที่สุดสำหรับอิรัก ซึ่งเกือบจะไม่มีทางออกสู่ทะเลเลย แต่คูเวตไม่ยินยอม เนื่องจากเกรงว่าทำให้เข้าไปแล้ว จะไม่ได้คืน³

² ชุมพล เลิศรัฐการ, สงครามอ่าวเปอร์เซีย ยุทธศาสตร์สหรัฐอเมริกา (กรุงเทพมหานคร: ธิญาพับลิเคชั่น, 2534), หน้า 7.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

2. ปัญหาน้ำมัน

เป็นข้อพิพาทในนโยบายน้ำมันของคูเวต ซึ่งอิรักโจมตีว่า คูเวตเป็นตัวการทำให้ราคาน้ำมันในตลาดโลกตกต่ำลงกว่าบาร์เรลละ 18.5 ดอลลาร์ ด้วยการผลิตเกินโควตาที่กำหนดโดยโอเปค ภาวะดังกล่าวทำให้อิรักต้องสูญเสียรายได้จากการขายน้ำมันไปเป็นมูลค่ามหาศาลในขณะที่อิรักมีความต้องการเงินตราต่างประเทศเพื่อฟื้นฟูบูรณะประเทศ หลังทำศึกกับอิหร่านมานานถึง 8 ปี นอกจากนี้ยังกล่าวหาว่า คูเวตเป็นผู้ขโมยน้ำมันดิบจากเขตแดนอิรักมาตลอด 10 ปี ที่ผ่านมามีมูลค่าถึง 2,400 ล้านดอลลาร์⁴ และคูเวตจะต้องชดเชยคืน แต่ทว่ารัฐบาลคูเวตไม่ยอมจ่ายเงินชดเชยให้กับอิรักตามที่ร้องขอ

3. ปัญหาแรงกดดันจากหนี้สงคราม

สมัยที่อิรักทำสงครามกับอิหร่านในทศวรรษ 1980 อิรักต้องใช้จ่ายเงินทองทรัพย์สินและชีวิตของไพร่พลเป็นจำนวนมาก พอเสร็จสิ้นสงครามต้องเป็นหนี้ต่างประเทศ ภาวะการเงินและเศรษฐกิจของอิรักตกอยู่ในฐานะลำบาก ไม่มีสภาพคล่อง การสั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศต้องใช้ในรูปของสินเชื่อ

ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1990 ประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน แจ้งความประสงค์ต่อที่ประชุมสภาความร่วมมืออาหรับ (THE ARAB COOPERATION COUNCIL) ที่กรุงอัมมาน ว่าอิรักต้องการเงิน 3 หมื่นล้านดอลลาร์ทันที แต่ถ้าไม่ได้ก็จะต้องทามาให้ได้ ไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง และเรียกร้องให้พี่น้องชาวอาหรับช่วยเหลืออิรักด้วย ข้อความดังกล่าวสื่อความหมายว่า เป้าหมายที่อิรักกำลังเพ่งเล็งอยู่ คือ คูเวต และในการประชุมนั้นตกลงอะไรกันไม่ได้⁵ ก่อนหน้านั้นประธานาธิบดีซัดดัม เคยอ้างว่าการที่อิรักรบกับอิหร่านในนามของอาหรับนั้น หนี้สินทั้งหมดสมควรที่ชาติอาหรับจะร่วมกันจ่าย เพราะผลจากสงครามทำให้เศรษฐกิจของอิรักต้องทรุดหนัก น้ำมันในประเทศมีจำนวนน้อยลง ซึ่งสาเหตุทั้งหมดถือว่า

⁴ จรัญ มะลูลีม, "อิรักกับคูเวต สาเหตุของสงคราม," เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเรื่องวิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซีย: มูลเหตุและผลกระทบ เสนอที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยวันที่ 17-19 เมษายน 2534. (อัดสำเนา).

เป็นสาเหตุทางเศรษฐกิจที่ทำให้อิรักต้องการผนวกคูเวต ซึ่งมีน้ำมันสำรองอยู่เป็นจำนวนมากมหาศาล

บทบาทและผลประโยชน์ของประเทศต่าง ๆ ในความขัดแย้ง

เราไม่อาจจะเลยที่จะกล่าวถึงบทบาทของสหประชาชาติในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งครั้งนี้ เนื่องจากมติที่ออกโดยองค์การดังกล่าว เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความชอบธรรมให้แก่สมาชิกชาติอื่น ๆ ในการต่อต้านปฏิบัติการของอิรัก ไม่ว่าจะเป็นการคว่ำบาตรทางด้านเศรษฐกิจ และการปฏิบัติการทางทหาร เพื่อผลักดันให้อิรักถอนทหารออกจากคูเวต

ถึงแม้ว่าตลอดเวลาที่ผ่านมา การแสดงบทบาทของสหประชาชาติจะได้รับการโจมตีว่าได้รับอิทธิพลจากมหาอำนาจ ซึ่งในวิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซีย กรณีอิรักรุกรานคูเวตก็ได้รับการวิจารณ์ว่า สหประชาชาติถูกชักใยโดยสหรัฐฯ แต่ทว่าในครั้งนี้ มีความแตกต่างจากที่ผ่านมา ทั้งนี้เพราะความสัมพันธ์ระหว่างสองมหาอำนาจ คือ สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต มีความอ่อนคลายมากขึ้น มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการผลักดันให้มติของสหประชาชาติ ต่อกรณีอิรักบุกยึดคูเวตมีความหนักแน่นมากขึ้น

ในวันที่อิรักบุกยึดคูเวตนั้น สหรัฐฯซึ่งให้การสนับสนุนคูเวต ได้เรียกร้องให้สหประชาชาติเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหานี้ คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติได้ประชุมและมีมติเกี่ยวกับกรณีดังกล่าว ตั้งแต่เริ่มต้นวิกฤตการณ์จนถึงสงครามสิ้นสุดลงเป็นจำนวนทั้งสิ้น 12 มติ สำหรับมติที่สำคัญ ๆ มีดังต่อไปนี้

มติที่ 660⁶ คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกถาวร 5 ประเทศคือ สหรัฐฯ โซเวียต จีน อังกฤษ และฝรั่งเศสกับ

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

⁶ UN SECURITY COUNCIL RESOLUTION 660: ON CONDEMNING THE IRAQI INVASION OF KUWAIT," AUGUST 3, 1990.

สมาชิกไม่ถาวรอีก 10 ชาติ ซึ่งในวาระปัจจุบันได้แก่ แคนาดา โคลัมเบีย คิวบา เอธิโอเปีย ฟินแลนด์ ไอเวอรีโคสต์ มาเลเซีย โรมาเนีย เยเมน และ ซาอีร์ ได้จัดประชุมพิจารณาปัญหาอิรักรุกรานคูเวต และได้ลงมติในวันที่ 3 สิงหาคม ค.ศ. 1990 ประณามการรุกรานคูเวตของอิรัก พร้อมทั้งขอให้ทหารอิรักถอนทหารออกจากคูเวตโดยทันทีและปราศจากเงื่อนไข ด้วยคะแนนเสียง 14-0⁷ เยเมน ซึ่งเป็นประเทศอาหรับเพียงประเทศเดียวในสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงฯ ไม่ออกเสียง เนื่องจากไม่ได้ร่วมประชุมโดยอ้างว่าไม่ได้รับแจ้งเรื่องการประชุมดังกล่าว

มติที่ 661⁸ ในวันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ. 1990 คณะมนตรีความมั่นคงฯ ลงมติด้วยคะแนนเสียง 13-0 เห็นชอบต่อญัตติที่สหรัฐฯ เสนอให้ดำเนินมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่ออิรักทันทีโดยมีสองชาติสมาชิกคือ คิวบา และเยเมนงดออกเสียงสาระสำคัญของญัตติดังกล่าวระบุห้ามทุกชาติสมาชิกของสหประชาชาติส่งออกสินค้าไปยังอิรักและคูเวต และนำเข้าสินค้าจากอิรักและคูเวต ห้ามการช่วยเหลือในรูปแบบเงินทุนและสินเชื่อทุกประเภท แก่สองชาติคู่พิพาท นอกจากนี้ยังมีผลให้ตุรกีและซาอุดีอาระเบียปิดท่อส่งน้ำมันของอิรักที่ทอดผ่านดินแดนของสองประเทศนี้ด้วย

การลงมติครั้งนี้ของคณะมนตรีความมั่นคงฯ นับเป็นครั้งที่สามในรอบ 45 ปี ที่สหประชาชาติเคยลงมติ โดยในครั้งแรกสหประชาชาติลงมติคว่ำบาตรโรดีเซีย (หรือซิมบับเวในปัจจุบัน) หลังจากนั้นอีก 10 ปี คือในปี พ.ศ. 2520 สหประชาชาติได้ลงมติห้ามชาติสมาชิกจำหน่ายอาวุธแก่แอฟริกาใต้และยังคงมีผลใช้บังคับอยู่ในขณะนี้⁹

อย่างไรก็ตาม เอกอัครราชทูตอิรักประจำสหประชาชาติ ได้ประกาศว่ารัฐบาลของอิรักถือว่ามติของสหประชาชาติต่ออิรักเป็นโมฆะ และไม่มีผลบังคับ

⁷ ฐานเศรษฐกิจฉบับพิเศษ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

⁸ "UN SECURITY COUNCIL RESOLUTION 661: ON THE ECONOMIC SANCTION AGAINST IRAQ," AUGUST 6, 1990.

⁹ ฐานเศรษฐกิจฉบับพิเศษ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

ใช้ตามกฎหมาย เนื่องจากสหรัฐฯใช้อิทธิพลของตนบีบบังคับสมาชิกชาติอื่น ๆ ในคณะมนตรีความมั่นคงฯ สนับสนุนมติที่สหรัฐฯเป็นฝ่ายเสนอ

มติที่ 665¹⁰ คณะมนตรีความมั่นคงฯ ลงมติด้วยคะแนน 13-0 ในวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ.2533 อนุมัติให้ชาติสมาชิกใช้กำลังทางเรือในจำนวนจำกัดในอ่าวเปอร์เซีย เพื่อควบคุมให้มติดำบาตรอิรักทางการค้า บังเกิดผลในทางปฏิบัติ คิวบาและเยเมนงดออกเสียง

มติที่ 666¹¹ ในวันที่ 13 กันยายน พ.ศ.2533 คณะมนตรีความมั่นคงฯ อนุมัติการส่งอาหารให้แก่อิรักและคูเวต ในกรณีที่เกิดความจำเป็นด้านมนุษยธรรม แต่จะต้องดำเนินการโดยสหประชาชาติ หรือหน่วยงานลักษณะเดียวกันเท่านั้น นอกจากนี้ยังยืนยันว่า ยารักษาโรคจะไม่รวมอยู่ในคำสั่งห้ามนี้ด้วย ผลการลงมติ 13-2 โดยมีคิวบาและเยเมนออกเสียงคัดค้าน

มติที่ 678¹² คณะมนตรีความมั่นคงฯ ลงมติอนุมัติข้อเสนอของสหรัฐฯ ในวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ.2533 เพื่อให้ดำเนินการทั้งมวลที่จำเป็นรวมทั้งการใช้กำลังทหารเพื่อขับไล่อิรักออกจากคูเวต โดยให้โอกาสอิรักเป็นครั้งสุดท้าย จนถึงวันที่ 15 มกราคม พ.ศ.2534 ให้ยอมปฏิบัติตามมติคณะมนตรีความมั่นคงฯ ทุกมติที่ออกมาแล้ว หากพันกำหนดเส้นตายดังกล่าวประเทศที่เป็นพันธมิตรกับคูเวตสามารถใช้ทุกวิถีทางที่จำเป็น รวมทั้งการใช้กำลังอาวุธเพื่อขับไล่อิรักออกจากคูเวตได้ ผลการลงมติ คือ 12-2 โดย คิวบา และเยเมน ออกเสียงคัดค้าน ในขณะที่ จีนงดออกเสียงในครั้งนี้นับเป็นครั้งที่ 2 ที่สหประชาชาติอนุมัติให้ใช้กองกำลังทหารเพื่อปราบปรามการกระทำที่ก้าวร้าวต่อประเทศอื่น (มติที่อนุมัติให้ใช้กองกำลังทหารเพื่อปราบปรามการกระทำที่ก้าวร้าวต่อประเทศอื่นของคณะมนตรีความมั่นคงฯ ครั้งแรกมีขึ้นในปี พ.ศ.2493 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เกิดความขัดแย้งในคาบสมุทรเกาหลี) อิรักประกาศไม่ยอมรับมติใด ๆ ของสหประชาชาติที่อนุมัติให้ใช้กำลังต่ออิรัก และยืนยันว่าจะไม่ยอมถอนทหารออกจากคูเวต

¹⁰ "UN SECURITY RESOLUTION 665", AUGUST 25, 1990.

¹¹ "UN SECURITY RESOLUTION 666", SEPTEMBER 13, 1990.

¹² "UN SECURITY RESOLUTION 678", NOVEMBER 29, 1990.

ในช่วงเวลาก่อนเสด็จสวรรคตคือ วันที่ 15 มกราคม พ.ศ.2534 ได้มีหลายชาติพยายามหาทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ดังที่จะได้กล่าวในส่วนต่อไป โดยเน้นเฉพาะประเทศที่มีบทบาทสำคัญเท่านั้น

สหรัฐอเมริกา

เรา (อเมริกา) เข้าไปในอ่าวเปอร์เซียเพราะว่าโลกจะไม่ยินยอมหรือไม่สามารถให้รางวัลต่อผู้รุกรานได้การที่เราไปที่นั่นเพราะผลประโยชน์สำคัญของเรากำลังอยู่ในอันตรายและเพราะความโหดร้ายทารุณของซัดดัม ฮุสเซน ขณะนี้เป็นเวลาที่จะต้องรับมือกับจอมเผด็จการอันตรายซึ่งพร้อมเสมอที่จะใช้กำลังอาวุธที่สามารถทำลายล้างได้อย่างมหาศาลรวมทั้งยังพยายามแสวงหาอาวุธใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นนอกจากนี้ยังมีความปรารถนาที่จะควบคุมแหล่งทรัพยากรที่สำคัญของโลกเอาไว้

...วัตถุประสงค์ของเรายังคงเป็นเช่นเดียวกับสิ่งที่เราเคยประกาศไว้ในระยะแรก ๆ ของความขัดแย้งกล่าวคือเรามีความต้องการฟื้นฟูรัฐบาลอันชอบธรรมของคูเวต ให้มีการปล่อยตัวประกันทั้งหมดรวมทั้งเจ้าหน้าที่การทูตให้เป็นอิสระและต้องการสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงขึ้นใน 3 มิภาคที่มีความสำคัญต่อโลกแห่งนี้...¹³

บทบาทของสหรัฐฯในฐานะแกนนำของกองกำลังพันธมิตรที่ร่วมปฏิบัติการผลักดันอิรักออกจากคูเวต นั้นได้ดำเนินไปภายใต้แนวนโยบายสองประการ¹⁴ ได้แก่ ด้านการทหาร กล่าวคือใช้การทหารซึ่งประกอบไปด้วยกองกำลังพร้อมอาวุธยุทโธปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพจำนวนเกือบ 317,000 คน เพื่อบีบบังคับให้อิรักยอม

¹³ "BUSH DOUBTS SANCTIONS ALONE WILL FORCE IRAQI PULLOUT", UPDATE CRISIS IN THE PERSIAN GULF, USIS, NOVEMBER 30, 1990, P.2

¹⁴ TIME, NOVEMBER 19, 1990, P.16.

ถอนตัวออกจากคูเวต ส่วนอีกแนวทางหนึ่ง ได้แก่ การใช้นโยบายการทูต โดย สหรัฐฯ และพันธมิตรพยายามใช้มาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจในระยะแรก ด้วยความหวังว่าจะสามารถชักจูงให้อิรักหันมาแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี และในการบรรลุเป้าหมายในนโยบายทั้งสองด้าน จะต้องอาศัยการดำเนินงานทั้งด้านการทูต และการทหารควบคู่กันไป

ในรุ่งเช้าวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ.2533 ทันทีที่ได้ทราบข่าวการบุกคูเวต ประธานาธิบดีบุชได้ลงนามในคำสั่งห้ามการเคลื่อนย้ายทรัพย์สินของอิรัก และคูเวตที่มีอยู่ในสหรัฐฯ ทั้งหมด รวมทั้งห้ามทำการค้ากับประเทศทั้งสองโดยทันที หลังจากนั้นประธานาธิบดีบุชและที่ปรึกษาด้านความมั่นคง นายเบรนท์ สคอครอพท์ ได้ปรึกษาหารือกันในวันประเด็นเกี่ยวกับการชักจูงให้พันธมิตร ร่วมมือกับสหรัฐฯ ในการงดการเคลื่อนย้าย ถ้ายอนทรัพย์สินของอิรักและคูเวต รวมทั้งมีการผลักดันให้ชาติอาหรับประณามอิรัก ในขณะที่เดียวกันพยายามให้ประเทศอิสราเอลอยู่นอกวงของความขัดแย้ง นอกจากนี้ยังจะต้องขอความร่วมมือจากสหภาพโซเวียต และดำเนินการให้สหประชาชาติมีมติคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่ออิรัก¹⁵

การดำเนินนโยบายทางการทูตในระยะแรกของสหรัฐฯ ได้มุ่งเน้นไปที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย ประเทศหน้าด่านที่สำคัญซึ่งอยู่ติดกับคูเวตและอิรัก แต่ถึงแม้ว่าซาอุดีอาระเบียจะหวั่นเกรงภัยคุกคามจากอิรักมากเพียงใด สิ่งหนึ่งที่รัฐบาลซาอุดีฯ ต้องระวังก็คือ การยินยอมให้สหรัฐฯ เป็นผู้ปกป้อง โดยการนำกองกำลังที่มีมุสลิมเข้ามาอยู่บนดินแดนของตน รวมทั้งไม่ต้องการให้ความขัดแย้งครั้งนี้ออกมาในรูปของการเผชิญหน้าระหว่างฝ่ายอิรักและชนชาติอาหรับฝ่ายราชวงศ์ที่มั่งคั่ง และพันธมิตรจากตะวันตก¹⁶ อย่างไรก็ตามประธานาธิบดีบุชได้ใช้ความพยายามอย่างหนักเพื่อโน้มน้าวให้ซาอุดีฯ ยินยอมให้สหรัฐฯ ส่งกองกำลังเข้าไปทางฝ่ายซาอุดีฯ จึงได้เสนอเงื่อนไข 3 ประการ เพื่อแลกเปลี่ยนกับการส่งทหารเข้ามาของสหรัฐฯ เงื่อนไขดังกล่าวคือ ประการแรก หากสหรัฐฯ ส่งกองกำลังเพื่อมา

¹⁵ TIME, JANUARY 7, 1991, P.10.

¹⁶ Ibid., P.12.

ปกป้องชาวคูดีฯ แล้ว จะต้องคงกองกำลังดังกล่าวไว้จนกว่าภัยคุกคามจากอิรักหมดสิ้นไป ประการที่สอง เมื่อภัยคุกคามหมดสิ้นลงจะต้องถอนกำลังออกไปทันที และ ประการสุดท้าย สหรัฐฯจะต้องขายอาวุธและเครื่องบินรบอันทันสมัยต่อชาวคูดีฯ ซึ่ง ประธานาธิบดีบุชตอบตกลงทุกประการ

ความจริงแล้ว ประธานาธิบดีบุช ตระหนักดีตั้งแต่แรกแล้วว่า ชาวคูดีฯ ไม่อาจยอมรับกองกำลังสหรัฐฯให้เข้าไปในประเทศอย่างแน่นอน หากปราศจากการสนับสนุนจากรัฐอาหรับอื่น ๆ จากสหประชาชาติ และสหภาพโซเวียต ดังนั้น สิ่งที่ควบคู่ไปกับการโน้มน้าวรัฐบาลชาวคูดีฯ ก็คือการวิ่งเต้นให้สหประชาชาติมีมติประณามการกระทำของอิรัก ซึ่งประสบผลสำเร็จเพราะคณะมนตรีความมั่นคงฯ ได้ลงมติที่ 660 เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ.2533 ตามที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว นอกจากนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ นายเจมส์ เบเกอร์ ยังได้เดินทางไปพบปะกับนายเอดูอาร์ด เซวานาดเซ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของสหภาพโซเวียต ณ กรุงมอสโก และได้ออกแถลงการณ์เรียกร้องให้อิรักถอนตัวออกจากคูเวต นับได้ว่าสหรัฐฯประสบความสำเร็จในแง่ที่สามารถขอความร่วมมือจากโซเวียตได้ และในวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ.2533 ผู้นำสหรัฐฯได้เรียกประชุมสภาความมั่นคงแห่งชาติ เพื่อแถลงว่าตนได้ตัดสินใจส่งกองกำลังเข้าไปป้องกัน การโจมตีชาวคูดีอาละเบีย แต่หลังจากนั้นอีกสองวัน ประธานาธิบดีบุช ได้ขยายเป้าหมายของตน โดยประกาศที่จะปลดปล่อยคูเวต¹⁷

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า ในการดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ ต่อความขัดแย้งในครั้งนี้ สหรัฐฯได้ดำเนินไปตามนโยบายการทูตและการทหาร สำหรับนโยบายด้านการทหารนี้เป็นเพราะประธานาธิบดีบุชเห็นว่ามาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจอย่างเดียวไม่อาจผลักดันให้อิรักยอมถอนตัวจากคูเวตได้

ข้าพเจ้ายังสงสัยว่ามติของสหประชาชาติที่ให้ดำเนินมาตรการคว่ำบาตร (ทางเศรษฐกิจ) เมื่อวันที่ 6 สิงหาคมที่ผ่านมาว่าจะมีผลสำเร็จเพียงใด

¹⁷ Ibid., p.12.

...ข้าพเจ้าเองก็ไม่ทราบเหมือนกัน แน่นอนการคว่ำบาตรมันก็มีผลอยู่บ้าง แต่ข้าพเจ้าไม่อาจพูดได้ว่ามาตรการคว่ำบาตรเพียงอย่างเดียวจะสามารถ แก้ไขปัญหาได้หมดสิ้น เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงรู้สึกยินดีต่อมติใหม่ของ สหประชาชาติเมื่อวานนี้¹⁸

มติฉบับใหม่ที่ประธานาธิบดีบุชกล่าวถึงคือ มติฉบับที่ 678 วันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ.2533 อนุญาตให้มีการใช้มาตรการทุกวิถีทางที่จำเป็นเพื่อผลักดันให้อิรักถอนตัวจากคูเวต ซึ่งหมายถึงการใช้กำลังทหารภายหลังจากวันที่ 15 มกราคม 2534 ไปแล้ว

ถึงเวลานี้ สหรัฐฯ มีความพร้อมที่จะปฏิบัติการทางทหารได้ทันที เนื่องจากได้ส่งกำลังทหาร อาวุธยุทโธปกรณ์ เครื่องบิน เรือรบ รถถัง ไปประจำการใน อ่าวเปอร์เซียเป็นระยะ ๆ นับแต่เดือนสิงหาคมเป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม ความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยวิธีการทูตยังคงดำเนินต่อไป โดย ฝ่ายสหรัฐฯ เชื่อเชิฐรัฐมนตรีต่างประเทศอิรัก นายทาเรก อาชีชะ ไปเจรจากับ กรุงวอชิงตัน และประกาศว่าจะส่งนายเจมส์ เบเกอร์ เดินทางไปเจรจากับอิรัก ที่กรุงแบกแดดในเดือนธันวาคม

ในวันที่ 9 มกราคม พ.ศ.2534 นายเบเกอร์ได้เดินทางไปเจรจากับ นายอาชีที่กรุงเจนีวา แต่ผลการเจรจาล้มเหลว อิรักไม่ยอมถอนทหารโดยปราศจากเงื่อนไข และในวันที่ 12 มกราคม รัฐสภาสหรัฐฯ ได้อนุมัติให้สหรัฐฯ เข้าสู่สงครามได้

วันที่ 16 มกราคม ประธานาธิบดีบุชและรัฐมนตรีต่างประเทศ นายเบเกอร์ ได้แจ้งต่อประธานสภาฯ นักการทูตของประเทศพันธมิตรและบุคคลอื่น ๆ ว่าการโจมตีอิรักกำลังจะเกิดขึ้น หลังจากนั้นนายเบเกอร์ได้โทรศัพท์ถึงรัฐมนตรีต่างประเทศคนใหม่ของโซเวียตคือ นายอเล็กซานเดอร์ เบสเมิร์ดนิค เพื่อแจ้ง

---

¹⁸ "BUSH DOUBTS SANCTIONS ALONE WILL FORCE IRAQI PULLOUT", IBID., P.2.

ว่าสหรัฐฯ จะเปิดฉากการโจมตีอิรัก ข่าวดังกล่าวได้ไปถึงประธานาธิบดี กอร์บาชอฟ ซึ่งได้โทรศัพท์มาถึงประธานาธิบดีบุชในวันเดียวกัน เพื่อแจ้งว่า โซเวียตจะเป็นฝ่ายเตือนอิรักให้ถอนทหารออกจากคูเวต ซึ่งประธานาธิบดีบุชไม่ได้ขัดข้องแต่อย่างใด¹⁹ ประธานาธิบดีกอร์บาชอฟจึงได้สั่งการให้เอกอัครราชทูตของตนถือสารไปแจ้งต่อประธานาธิบดีชัคคัม แต่ไม่พบตัว และต่อมาได้มีโอกาสมอบกับมือของนายทาเรก อาซิซ ซึ่งไม่ทันการณ์เพราะสหรัฐฯได้เปิดฉากถล่มอิรักทางอากาศแล้ว

หลังจากการโจมตีทางอากาศได้ดำเนินไปประมาณ 2 ชั่วโมง ประธานาธิบดีบุชได้ออกแถลงต่อประชาชนทางโทรทัศน์ ว่าเป้าหมายของสหรัฐฯมิใช่เพียงเพื่อเอาชนะอิรักเท่านั้น แต่เป็นการปลดปล่อยคูเวต ซึ่งในกระบวนการดังกล่าว กองกำลังพันธมิตรจะต้องทำลายเครื่องมือทางทหารของอิรักที่อาจนำมาใช้รุกรานเพื่อนบ้านได้อีก "เราจึงมีความตั้งใจที่จะทำลายอาวุธนิวเคลียร์ของชัคคัม ฮุสเซน และจะทำลายโรงงานผลิตอาวุธเคมีให้หมดสิ้น²⁰

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าฝ่ายพันธมิตรจะเป็นฝ่ายได้เปรียบในศึกสงครามครั้งนี้ แต่ในส่วนตัวแล้ว สหรัฐฯมีความกังวลว่า อิสร่าเอลอาจถูกดึงเข้าสู่สงคราม ซึ่งถ้าประสบความสำเร็จความขัดแย้งครั้งจะกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างอาหรับและอิสร่าเอล และมีผลต่อพันธมิตรที่เป็นชาติอาหรับอาจถอนตัวออกจากกองกำลังสหประชาชาติได้

ต่อมาเมื่ออิรักทำการตอบโต้ด้วยการยิงขีปนาวุธสกัดถล่มกรุงเทล อาวีพ ทำให้สหรัฐฯ เกรงว่า สถานการณ์ความขัดแย้งจะเปลี่ยนแปลงไป จึงพยายามเรียกร้องให้อิสร่าเอลไม่ทำการตอบโต้ และได้ให้ความมั่นใจต่อผู้นำอิสร่าเอลในเรื่องความปลอดภัย โดยในวันที่ 19 มกราคม พ.ศ.2534 ประธานาธิบดีบุชได้โทรศัพท์ถึง นายยิตซัค ชาร์มี นายกรัฐมนตรีอิสร่าเอล ภายหลังจากที่อิรักได้ยิงสกัดถล่มกรุงเทล อาวีพ อีก 3 ลูก ซึ่งก็ได้รับการตอบสนองจากอิสร่าเอลว่าจะ

¹⁹ TIME, JANUARY 28, 1991, P.12.

²⁰ IBID., P.16.

ไม่ทำการตอบโต้ในขณะนี้ สหรัฐฯ จึงได้นำจรวดแพตริออตไปติดตั้งในอิสราเอล จำนวน 2 ลูก เพื่อสกัดกั้นการโจมตีจากอิรัก นับเป็นครั้งแรกที่สหรัฐฯ เข้าไปเกี่ยวข้องกับกำกับการป้องกันอิสราเอลโดยตรง

ในวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2534 สหรัฐฯ และพันธมิตรเริ่มเปิดฉากโจมตีภาคพื้นดิน สามารถจับกุมเชลยศึกชาวอิรักได้เป็นจำนวนมากเกือบ 20,000 คน และกองทัพของสหรัฐฯ และฝรั่งเศสสามารถบุกเข้าไปจนถึงบริเวณแม่น้ำยูเฟรติส ซึ่งอยู่ทางภาคใต้ของอิรัก

หลังจากที่ตระหนักว่าไม่อาจต้านทานการโจมตีของฝ่ายพันธมิตรได้ ประธานาธิบดีชัคคัม ฮุสเซน จึงได้ประกาศในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 ว่า คูเวตไม่ใช่ส่วนหนึ่งของอิรักอีกต่อไปและอิรักจะถอนทหารออกจากคูเวตโดยสมบูรณ์ภายในวันดังกล่าว²¹

เป้าหมายและผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาในตะวันออกกลาง

ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมานโยบายของสหรัฐฯ ต่อตะวันออกกลาง ได้แก่ การสร้างความมั่นใจว่า รัฐต่าง ๆ ที่ทรงอำนาจที่สุดในภูมิภาคนี้จะต้องมีความสัมพันธ์ฉันมิตรกับสหรัฐฯ หรือไม่ก็ต้องป้องกันมิให้รัฐปฏิบัตก์แม้เพียงรัฐเดียวก้าวขึ้นมามีอำนาจจนสามารถควบคุมราคาน้ำมันโลกได้ ด้วยนโยบายดังกล่าว ทำให้สหรัฐฯ ให้การสนับสนุนต่อผู้ปกครองบางคน เช่น พระเจ้าซาดแห่งอิหร่านในการต่อสู้กับมุสลิมหัวรุนแรง และหันมาเข้ากับอิรักในยุคที่ อายาตุลเลาะห์ โคไมนี เป็นผู้นำอิหร่าน

สงครามอิรัก-คูเวต เป็นอีกสถานการณ์หนึ่งที่สหรัฐฯ เข้าไปมีบทบาทในตะวันออกกลาง โดยประธานาธิบดีบุชได้อธิบายเหตุผลแห่งนโยบายของสหรัฐฯ ว่าเป็นเพราะต้องการสร้างระเบียบโลกใหม่ แต่นโยบายนี้ เป็นผลหรือมีรากฐานมาจากนโยบายที่สหรัฐฯ ดำเนินต่อภูมิภาคดังกล่าวมาในอดีต ซึ่งกล่าวโดยสรุปก็คือการรักษาดุลแห่งอำนาจเอาไว้ และในครั้งนี้นี้สหรัฐฯ ต้องการตรวจสอบอำนาจของ

²¹ ฐานเศรษฐกิจฉบับพิเศษ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

อิรัก ประเทศที่มีแนวโน้มว่าจะก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจในภูมิภาค โดยสหรัฐฯได้ให้การสนับสนุนคูเวต ซาอุดีอาระเบีย และชาติอาหรับ ดังนั้น สงครามจึงเป็นแนวทางที่ตรงไปตรงมาที่สุดในการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว (การทำลายอำนาจอิรัก) รวมทั้งเป้าหมายอื่น ๆ อาทิการป้องกันการโจมตีอิสราเอล และขจัดภัยคุกคามจากอาวุธนิวเคลียร์ของอิรัก²²

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ดูเหมือนว่า สหรัฐฯ นั้นมีเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่ ต้องการรักษาความยุติธรรมและความเป็นระเบียบของโลก ไม่ใช่เพียงรักษาผลประโยชน์ของตนเท่านั้นทุก ๆ ครั้งที่สหรัฐฯ เข้าไปมีส่วนในสงครามครั้งสำคัญ ๆ ในศตวรรษนี้ เป้าหมายของสหรัฐฯ มักจะเกี่ยวข้องกับปกป้องหลักการหรืออุดมการณ์ที่ยิ่งใหญ่ยกตัวอย่างเช่น คำกล่าวของประธานาธิบดีดูว์โรว์ วิลสัน ที่ว่า "สิ่งที่เราต้องการก็คือ โลกจะต้องมีความถูกต้องและปลอดภัยเพียงพอต่อการดำรงชีวิตอยู่"²³

ความหมายที่แฝงอยู่ในคำพูดนี้คือ โลกต้องอยู่ในสภาวะที่ไม่เป็นอันตราย หรือมีผลกระทบต่อคงอยู่หรือผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ชัยชนะในการปลดปล่อยคูเวต ทำให้สหรัฐฯบรรลุเป้าหมายของการรักษาความถูกต้องเหมาะสมในโลก แต่ในทางหนึ่งเป็นผลดีต่ออนาคตทางการเมืองของประธานาธิบดีบุช (ในช่วงเวลานั้น) และในอีกทางหนึ่งเป็นผลดีต่อสหรัฐฯ ดังที่เจ้าหน้าที่ระดับสูงในทำเนียบขาวท่านหนึ่งได้กล่าวว่า "ความสำเร็จ (ชัยชนะ) ในสงครามครั้งนี้ จะเป็นการเปิดโอกาสดี ๆ ต่อเราในหลาย ๆ ทาง ประการแรกก็คือ สามารถเรียกความมั่นใจในชาติกลับมา ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการฟื้นฟูเศรษฐกิจ ประการที่สอง ชัยชนะครั้งนี้สามารถลบความรู้สึกหวาดกลัวของอเมริกาตั้งแต่หลังสงครามเวียดนาม เป็นต้นมา ซึ่งหมายถึงความหวาดกลัวการเข้าไปมีบทบาทในความขัดแย้งต่างประเทศ ดังนั้นจึงทำให้เรามีความมั่นใจในการทูต วิทยาการ และมั่นใจในกองกำลังของเรามากขึ้น"²⁴

²² NEWSWEEK, DECEMBER 24, 1990, P.9.

²³ TIME, DECEMBER, 1990, P.8.

²⁴ TIME, JANUARY 28, 1990, P.23.

เพราะฉะนั้นการประสพชัยชนะในครั้งนี้ จึงเป็นการเสริมสร้างบทบาทของสหรัฐอเมริกาในการกำหนดและรักษาระเบียบของโลกใหม่ ในฐานะอภิมหาอำนาจเดี่ยวที่เหลืออยู่ หลังจากที่สหภาพโซเวียตได้ลดบทบาทในการเมืองโลกลงไป เนื่องจากประสพปัญหาวุ่นวายทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจในประเทศ

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคตะวันออกกลาง ช่วยให้เราเข้าใจเหตุผลของการเข้าไปมีบทบาทในภูมิภาคดังกล่าวได้เป็นอย่างดี สำหรับเหตุผลหลัก ๆ หรือผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา ในตะวันออกกลางที่สำคัญได้แก่

ผลประโยชน์ด้านพลังงาน

สหรัฐอเมริกาและประเทศอุตสาหกรรมจะต้องเข้าถึงแหล่งน้ำมันสำรองในภูมิภาคดังกล่าว สหรัฐฯ เป็นประเทศอุตสาหกรรมที่ต้องพึ่งพาน้ำมัน ซึ่งถือว่าเป็นเส้นเลือดสำคัญหล่อเลี้ยงชีวิตอุตสาหกรรมให้ดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่น สหรัฐฯ ได้เข้าไปลงทุนในกิจการน้ำมันเป็นจำนวนมาก ในขณะที่สหรัฐฯ เองก็มีน้ำมันสำรองอยู่ในประเทศเป็นจำนวนไม่น้อย และเมื่อพิจารณาการพึ่งพิงน้ำมันจากกลุ่มโอเปคแล้ว ปรากฏว่าสหรัฐฯ นำเข้าน้ำมันจากกลุ่มประเทศดังกล่าวเพียง 27% ของการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศทั้งหมด หรือเพียง 14% ของความต้องการบริโภคน้ำมันในประเทศ แสดงว่าน้ำมันส่วนใหญ่ที่ใช้ในสหรัฐฯ ไม่ได้มาจากตะวันออกกลางเป็นสำคัญ แต่ทว่าน้ำมันนั้นสามารถนำมาใช้เป็นอาวุธในทางเศรษฐกิจได้ในแง่ที่สามารถบีบบังคับประเทศอื่น ๆ ที่พึ่งพิงน้ำมันต้องยอมดำเนินนโยบายคล้อยตามวัตถุประสงค์ของประเทศที่ครอบครองทรัพยากรดังกล่าวได้ด้วยเหตุนี้ ถ้าสหรัฐฯ สามารถควบคุมบ่อน้ำมันในตะวันออกกลางได้ ก็เท่ากับว่าสหรัฐฯ สามารถควบคุมหรือมีอิทธิพลเหนือญี่ปุ่นและยุโรปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น²⁵

²⁵ มนัส เกียรติธำรย์, "บทบาทของมหาอำนาจในวิกฤตการณ์อ่าว-เปอร์เซีย," เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเรื่อง วิกฤตการณ์อ่าว-เปอร์เซีย: มูลเหตุและผลกระทบ เสนอที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 17-19 เมษายน 2534. (อัดสำเนา).

นอกเหนือจากนี้แล้ว น้ำมันยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับการลดลงหรือเพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ หรือจี.เอ็น.พี การขึ้นราคาน้ำมันมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อุตสาหกรรมรถยนต์ ประกอบกับเป็นชาติที่บริโภคน้ำมันรายใหญ่ที่สุดของโลก เมื่อน้ำมันมีราคาสูงขึ้น เท่ากับว่ารัฐจะต้องใช้จ่ายมากขึ้น ใครก็ตามที่สามารถควบคุมราคาน้ำมันหรือเข้าไปมีอิทธิพลในภูมิภาคนี้ จะสามารถใช้น้ำมันปีปสหรัฐอเมริกาได้ โดยงดการผลิตเพื่อตั้งราคา หรืออาจงดการส่งน้ำมันให้สหรัฐฯ จะทำให้เกิดความเดือดร้อนในสหรัฐฯ ได้

ผลประโยชน์ด้านความมั่นคง

ในช่วงสงครามเย็น สหรัฐฯ ได้มองเห็นภัยคุกคามจากการขยายตัวของสหภาพโซเวียตเข้าไปในตะวันออกกลาง อาทิเช่น การเข้ายึดดินแดนทางตอนเหนืออิหร่านในปี ค.ศ. 1946 ต่อมาโซเวียตประสบความสำเร็จในการทดลองระเบิดปรมาณูในปี ค.ศ. 1949 อันเป็นปีเดียวกับที่จีนปฏิบัติไปสู่การปกครองแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ เป็นความเคลื่อนไหวที่สหรัฐฯ ต้องให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากอุดมการณ์สังคมนิยมได้แผ่ขยายเข้าสู่ประเทศที่มีประชากรมากที่สุดในโลก ทำให้สหรัฐฯ เห็นว่าโซเวียตกำลังเปิดเกมรุกที่สำคัญในเอเชีย

สหรัฐฯ ได้เข้าสู่ภูมิภาคแห่งนี้ แทนที่อังกฤษในยามที่เกิดช่องว่างในดุลแห่งอำนาจ ทั้งนี้เริ่มจากการวางโครงสร้างทางอำนาจ โดยอาศัยเกาะยุทธศาสตร์ในมหาสมุทรอินเดีย และที่อื่น ๆ มีการเปิดฐานทัพที่ เกาะดิโก การ์เซียในปี ค.ศ. 1973²⁶ ซึ่งต่อมานี้ก็กลายเป็นส่วนสำคัญของการวางแผนฉุกเฉินระยะยาวในกรณีที่มีการเผชิญหน้ากับโซเวียต อย่างไรก็ตาม ดีโก การ์เซีย อยู่ห่างไกลจากอ่าวเปอร์เซียมาก สหรัฐฯ จึงได้พยายามจัดสร้างเครือข่ายฐานทัพในตะวันออกกลาง เช่น ที่เมืองดาห์รานในซาอุดีอาระเบีย ซึ่งเป็นแกนสำคัญของสหรัฐฯ ในตะวันออกกลาง เพื่อการเสริมสร้างความมั่นคงและความร่วมมือทางการทหารที่

²⁶ ชุมพล เลิศรัฐการ, สงครามอ่าวเปอร์เซีย: ยุทธศาสตร์สหรัฐอเมริก, เรื่องเดียวกัน, หน้า 76.

สหรัฐฯพยายามทำกับรัฐอาหรับอื่น ๆ

อย่างไรก็ตามในระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมา บทบาทในเวทีการเมืองโลกของโซเวียตได้ลดน้อยลงไป เนื่องจากประสบปัญหาว่านวยภายในประเทศ การแข่งขันกันหาพันธมิตรตามที่เคยเกิดขึ้นในสมัยสงครามเย็นนั้นได้ลดลงไป แต่ภัยคุกคามต่อความมั่นคงของภูมิภาคได้ถูกกระตุ้นขึ้นมาอีกครั้งจากการที่อิรักรุกรานคูเวตในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1990

ผู้นำของสหรัฐฯ มองว่าภูมิภาคอ่าวเปอร์เซียไม่ได้มีความสำคัญทางการเมืองและทางเศรษฐกิจต่อสหรัฐฯ เท่านั้น แต่ยังมีสำคัญต่อโลกทั้งโลกด้วย และนี่คือสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการวางแผนนโยบายของสหรัฐฯต่อภูมิภาคนี้ เพื่อประกันว่าไม่มีชาติใดก้าวเข้ามาควบคุมดินแดนที่มีความสำคัญนี้ "ประธานาธิบดีเฮนรี ทรูแมน เคยกล่าวกับกษัตริย์อับดุล อาซิซ แห่งซาอุดีอาระเบียในปี ค.ศ. 1950 ว่าจะไม่มีการคุกคามใด ๆ เกิดขึ้นต่ออาณาจักรของพระองค์ โดยที่สหรัฐฯจะไม่ให้ความสนใจอย่างแน่นอน นอกจากนี้ ประธานาธิบดีคาร์เตอร์ยังได้กล่าวว่าภูมิภาคนี้มีความสำคัญอย่างมาก และประกาศว่า ความพยายามของกองกำลังภายนอกใด ๆ ก็ตาม ที่มีความต้องการที่จะควบคุมอ่าวเปอร์เซีย ถือว่าเป็นการละเมิดผลประโยชน์ที่สำคัญของสหรัฐฯ เช่นกัน โดยที่จะต้องได้รับการตอบโต้ด้วยวิถีทางที่จำเป็น รวมทั้งการใช้กำลังทหาร"²⁷

ดังนั้น ความพยายามรักษาสายสัมพันธ์ทางการเมืองและการทหารกับกลุ่มประเทศอาหรับไม่ว่าผู้นำของสหรัฐฯจะมาจากพรรครีพับลิกัน หรือเคโมแครตก็ตาม จึงเป็นสิ่งที่สหรัฐฯดำเนินมาโดยตลอด และการที่สหรัฐฯส่งทหารเข้าปฏิบัติภารกิจผลักดันอิรักออกจากคูเวตก็เป็นดำเนินนโยบายตามแนวทางที่สหรัฐฯยึดถือ ซึ่งก็คือการป้องกันมิให้มหาอำนาจอื่น ๆ หรือประเทศในภูมิภาคก้าวขึ้นมาสู่อำนาจสูงสุด²⁸

²⁷ "US BACK DIPLOMACY IN GULF WITH MILITARY POWER" UPDATE CRISIS IN THE GULF, USIS, DECEMBER 4, 1990, P.2.

²⁸ Ibid., P.3.

สหภาพโซเวียต

สหภาพโซเวียตไม่ได้แสดงบทบาทหน้าในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งครั้งนี้ เนื่องจากโซเวียตประสบปัญหาทางการเมืองและเศรษฐกิจในประเทศอย่างรุนแรง ทำให้นโยบายต่างประเทศของโซเวียตลดความแข็งแกร่งลงไปอย่างมาก และหันมาให้ความร่วมมือกับสหรัฐมากขึ้นเห็นได้จากการไม่ใช้สิทธิยับยั้งมติในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ทั้ง ๆ ที่มติดังกล่าวเป็นการเปิดโอกาสให้สหรัฐส่งกองกำลังเข้าไปในอ่าวเปอร์เซีย นอกจากนี้ยังได้เรียกร้องให้อิรักถอนทหารออกจากคูเวตโดยไม่มีเงื่อนไข โดยระบุว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างสองประเทศเป็นการขัดต่อผลประโยชน์ของอาหรับทั้งหมด ต่อมา นายเอดูวาร์ด เชวานาคเซ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของโซเวียตได้ออกแถลงการณ์ร่วมกับนายเจมส์ เบเกอร์ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศสหรัฐฯ เรียกร้องให้ประชาคมยุโรป ระงับการส่งมอบอาวุธทุกประเภทให้แก่อิรัก เพื่อตอบโต้การที่อิรักรุกรานคูเวต และให้อิรักถอนตัวออกจากคูเวตโดยทันที

ขณะที่เกิดวิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซีย โซเวียตเพิ่งจะผ่านความบอบช้ำมาจากสงครามในอัฟกานิสถานที่ดำเนินมาหลายปี ทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณทหารไปเป็นจำนวนมาก เมื่อผนวกเข้ากับความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดในหลายประเทศ เนื่องจากรัฐต่าง ๆ ต้องการแยกตัวออกเป็นอิสระ ความล้มเหลวในนโยบายเศรษฐกิจทำให้เกิดภาวะการขาดแคลนอาหาร และต้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ รวมทั้งจากสหรัฐฯ ดังนั้นเมื่อเกิดเหตุการณ์อิรักรุกรานคูเวต ถึงแม้ว่าอิรักจะเคยทำสนธิสัญญามิตรภาพกับโซเวียตในยุคของนายเลโอนิด เบรสเนฟภายใต้แผนการสร้างความร่วมมือแห่งเอเชีย ตามที่เคยกล่าวถึงก่อนหน้านี้ โซเวียตมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับสหรัฐฯ และพันธมิตร เป้าหมายของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของโซเวียต คือต้องการให้ประเทศต่าง ๆ ยอมรับการเป็นมหาอำนาจของตน และพยายามรักษาสถานภาพเดิมเอาไว้ อีกทั้ง

แสดงให้เห็นว่า โซเวียตต้องการแก้ไขปัญหาโดยสันติเป็นผู้เฝ้าหาลัทธิภาพ ลบภาพพจน์เดิมที่เคยรุกรานทางทหารต่ออัฟกานิสถาน²⁹

ผลประโยชน์ของสหภาพโซเวียตในตะวันออกกลาง

การที่จะเข้าใจนโยบายของโซเวียตต่อตะวันออกกลาง นั้นจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายของโซเวียตในภูมิภาคดังกล่าวเสียก่อน โซเวียตนั้นมีเป้าหมายในภูมิภาคนี้ ในฐานะที่เป็นมหาอำนาจเนื่องจากพื้นที่ของโซเวียตตอนใต้อยู่ติดกับตะวันออกกลาง ดังนั้น โซเวียตจึงต้องการให้ภูมิภาคนี้ เป็นด่านหรือปราการในการป้องกันประเทศ ซึ่งหมายความว่าป้องกันมิให้มหาอำนาจภายนอกเข้ามาใช้พื้นที่ดังกล่าวเป็นฐานในการโจมตีทางทหารหรือบ่อนทำลายทางการเมือง และในเวลาเดียวกันโซเวียตก็ได้ใช้ภูมิภาคดังกล่าวในเชิงรุก ซึ่งหมายถึงการจำกัดหรือขจัดอำนาจอิทธิพลของตะวันตกในบริเวณดังกล่าว³⁰ เห็นได้จากการที่โซเวียตเข้าไปทำสัญญาทางทหารกับประเทศต่าง ๆ เช่น ในปี ค.ศ. 1965 โซเวียตประกาศแผนความมั่นคงร่วมกันแห่งเอเชีย เพื่อปลูกเร้าความรู้สึกต่อต้านจักรวรรดินิยมตะวันตกทั่วเอเชีย และได้สร้างพันธมิตรขึ้นมาในรูปของสนธิสัญญาสันติภาพและความร่วมมือระหว่างโซเวียตกับอินเดีย ปี ค.ศ. 1971 ท้ากับอียิปต์ และในปี ค.ศ. 1972 ท้ากับอิรัก นอกจากนี้โซเวียตยังได้แผ่ขยายแสนยานุภาพทางเรือลงมาจากมหาสมุทรอินเดีย การขยายตัวของโซเวียตในช่วงเวลาดังกล่าวเกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกับที่อังกฤษลดบทบาทของตนในภูมิภาคตะวันออกกลาง

---

²⁹ มนัส เกียรติธำรย์, "บทบาทของมหาอำนาจในวิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซีย," หน้า 13.

³⁰ CHRISTOPHER COKER, "THE SOVIET UNION IN THE MIDDLE EAST: A CASE STUDY OF SYRIA" IN SOVIET INTERESTS IN THE THIRD WORLD, ed. ROBERT CASSEN (LONDON: THE ROYAL INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS, 1985) P.256.

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ภูมิภาคตะวันออกกลางมีความสำคัญต่อความมั่นคงของโซเวียตหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งการมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเป็นการเสริมผลประโยชน์ด้านความมั่นคงของโซเวียต แต่โซเวียตยังไม่สามารถเข้าไปมีอิทธิพลเหนือรัฐที่มีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เช่นซาอุดีอาระเบีย ดังนั้นพันธมิตรส่วนใหญ่ของโซเวียตจึงมักจะเป็นอาหรับหัวรุนแรงที่ต่อต้านจักรวรรดินิยมตะวันตกอย่างรุนแรง เช่น ซีเรีย และพยายามทำให้ประเทศเหล่านั้นต้องพึ่งพิงโซเวียตโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการทหาร

อย่างไรก็ตาม โซเวียตมีปัญหาด้านเศรษฐกิจในประเทศทำให้ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่พันธมิตรได้อย่างเต็มที่ ซึ่งในทางตรงกันข้ามพันธมิตรอาหรับก็มีความรู้สึกว่าการช่วยเหลือทางทหารของโซเวียตนั้นไม่พอเพียงกับความต้องการเมื่อเปรียบเทียบกับความช่วยเหลือของสหรัฐฯที่ให้กับอิสราเอล เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าตะวันออกกลางจะมีความสำคัญต่อความมั่นคงของโซเวียตมากเท่าใด แต่พันธมิตรทั้งสองฝ่ายต่างก็ไม่มีความไว้วางใจหรือมีความมั่นใจในความซื่อสัตย์ในฐานะพันธมิตรอย่างแท้จริง³¹

ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับสหรัฐฯแล้ว โซเวียตไม่ค่อยประสบความสำเร็จในการดำเนินนโยบายในตะวันออกกลาง เพราะในช่วงเวลาที่ผ่านมามีโซเวียตไม่เคยนำตัวเข้าไปผูกมัดหรือมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการทางทหารโดยตรง³²

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในโซเวียตอย่างขนานใหญ่ ซึ่งนำไปสู่การล่มสลายของสหภาพโซเวียต ทำให้บทบาทของโซเวียตในภูมิภาคนี้สูญสลายลงไปด้วย เหลือแต่เพียงว่าสาธารณรัฐต่าง ๆ ที่แยกตนเป็นอิสระจะมีนโยบายต่างประเทศต่อภูมิภาคตะวันออกกลางต่อไปอย่างไร

³¹ Ibid. p.259.

³² PHILLIP E. MOSELY, "SOVIET SEARCH FOR SECURITY" IN SOVIET-AMERICAN RIVALRY IN THE MIDDLE EAST, ed. J.L. HUREWITZ (NEW YORK: COLUMBIA UNIVERSITY, 1969) P.222.

อังกฤษ

อังกฤษเคยเป็นเจ้าของอาณานิคมเหนืออ่าวเปอร์เซีย และเป็นผู้ให้ความคุ้มครองแก่คูเวตมานาน ในสมัยที่อังกฤษยังปกครองคูเวตอยู่นั้น รายได้จากการค้าน้ำมันจนวนมหาศาลได้หลั่งไหลสู่อังกฤษ ธนาคารชาติคูเวตมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงลอนดอน นอกจากนี้รัฐบาลคูเวตยังได้เข้าไปลงทุนในอังกฤษเป็นจำนวนมากเช่นกัน ดังนั้นอังกฤษจึงมีผลประโยชน์ในคูเวตที่ต้องปกป้องรักษา

อังกฤษเป็นพันธมิตรที่ให้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับสหรัฐามากที่สุดในบรรดากองกำลังพันธมิตรทั้งหลาย โดยในวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2533 อันเป็นวันเดียวกับที่อิรักบุกยึดคูเวต นางมาร์กาเร็ต แธตเชอร์ นายกรัฐมนตรีอังกฤษ (ในสมัยนั้น) ได้พบประจักษ์จากประธานาธิบดีบุชที่โคโลราโด และได้ประกาศคัดค้านการกระทำของอิรัก และตกลงร่วมกันเรื่องการดำเนินการต่ออิรักทางสหประชาชาติ

อังกฤษนั้นสนับสนุนการใช้กำลังทางทหารต่ออิรัก เพื่อผลักดันให้อิรักถอนทหารออกจากคูเวตโดยเร็ว โดยในวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2533 นางแธตเชอร์ได้ประกาศต่อรัฐสภาอังกฤษว่า "ถ้าซัดดัม ฮุสเซน ไม่ออกจากคูเวตโดยเร็ววันแล้ว เราและพันธมิตรจะบังคับให้เขาต้องออกไปโดยใช้กำลัง และเขาจะต้องพ่ายแพ้พร้อมกับรับเอาผลลัพธ์ด้วยประการทั้งปวง"³³

อย่างไรก็ตามมรสุมทางการเมืองภายในประเทศ ทำให้นางมาร์กาเร็ต แธตเชอร์ต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หลังจากที่ได้รับคะแนนเสียงไม่ถึง 2 ใน 3 จากการชาวเสียงเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2533 ตามประเพณีการเมืองอังกฤษ เท่ากับว่านายกรัฐมนตรีอังกฤษพ่ายแพ้ และในที่สุดนางได้ประกาศลาออก ต่อมาในวันที่ 27 พฤศจิกายนปีเดียวกัน นายจอห์น เมเจอร์ได้ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีอังกฤษคนใหม่ นโยบายส่วนที่เกี่ยวกับอิรักและคูเวตยังคงไม่เปลี่ยนแปลง โดยอังกฤษได้ส่งทหาร เครื่องบินและเรือรบเข้าร่วมกับกองกำลังของพันธมิตร แต่ในยุคของนายจอห์น เมเจอร์ อังกฤษไม่ได้แสดงบทบาทในเชิงรุกเหมือนกับสมัยของนายกรัฐมนตรีมาร์กาเร็ต แธตเชอร์

³³ ชุมพล เลิศรัฐการ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 197.

ฝรั่งเศส

ในขณะที่อังกฤษ แสดงให้เห็นว่า สงครามนั้นเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่ในฝรั่งเศสกลับไม่ได้แสดงท่าทีที่เด่นชัดเช่นนั้น ประธานาธิบดีฟรังซัวส์ มิตแตรอง ได้ดำเนินแผนสันติภาพของตนเอง เนื่องจากเขาต้องการปกป้องผลประโยชน์ของฝรั่งเศสในดินแดนดังกล่าว ในเวลาเดียวกันก็ต้องทำตามความต้องการของประชาชนในประเทศหรือไปกับการเอาใจชาวอาหรับที่อาศัยอยู่ในฝรั่งเศสซึ่งมีเป็นจำนวนมากถึง 4 ล้านคน แผนสันติภาพของฝรั่งเศสได้เสนอให้มีการนำปัญหาอาหรับ-อิสราเอล มาพิจารณา ร่วมกับการถอนทหารอิรักออกจากคูเวต ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกส่วนใหญ่ในประชาคมยุโรป แต่ได้รับการคัดค้านจากสหรัฐฯและอังกฤษ เนื่องจากเกรงว่าแผนการดังกล่าวจะมีผลให้พันธมิตรในการต่อต้านอิรัก แตกออกเป็นสองฝ่าย และเปิดโอกาสให้อิรักรอดพ้นจากการลงโทษของนานาชาติ³⁴

อย่างไรก็ตาม อิรักได้ปฏิเสธข้อเสนอของฝรั่งเศส และก่อนหน้าที่จะมีการโจมตีทางอากาศ รัฐสภาแห่งฝรั่งเศสได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ประเทศเข้าร่วมปฏิบัติการทางทหารร่วมกับพันธมิตรได้ โดยประธานาธิบดีมิตแตรอง กล่าวว่า "ถึงเวลาที่อาวุธ (สงคราม) จะออกมาพูดบ้าง" การแสดงบทบาทของฝรั่งเศสได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากอังกฤษว่า เป็นเอกลักษณ์ของผู้นำฝรั่งเศสโดยเฉพาะ กล่าวคือฝรั่งเศสจะทำให้พันธมิตรสับสนและไม่เข้าใจในระยะแรก แต่ในท้ายที่สุดฝรั่งเศสจะต้องกระโดดเข้ามาร่วมรบอย่างแน่นอน³⁵

บทบาทของประชาคมยุโรป

ประเทศสมาชิกประชาคมยุโรป มีมติให้คว่ำบาตรการนำเข้าน้ำมันจากอิรักและคูเวต นอกจากนี้ยังได้อนุมัติเงินช่วยเหลือต่อประเทศในตะวันออกกลางที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งในครั้งนี้ เป็นจำนวน 2 พันล้านดอลลาร์ สมาชิกบางประเทศ เช่น เยอรมนี ได้ให้เงินช่วยเหลือต่างหากอีก 2 พันล้านดอลลาร์

³⁴ TIME, JANUARY 28, 1990, P.27

³⁵ Ibid, P.27.

ในระยะแรกสมาชิกประชาคมยุโรปบางประเทศมีที่ท่าลังเลไม่กล้าประกาศตัวหรือออกโรงคัดค้านอิรักอย่างเต็มที่ และพยายามเรียกร้องให้มีการเจรจาต่อรองกับผู้นำอิรัก เช่น ฝรั่งเศส เสนอให้มีการเจรจากับประธานาธิบดีชัคคัม ฮุสเซน ซึ่ง กรีซ อิตาลี สเปน เยอรมนี ต่างเห็นด้วยกับข้อเสนอของฝรั่งเศส

เมื่อสถานการณ์บ่งชี้ให้เห็นว่า ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการใช้กำลังทหารได้อีกต่อไปเพราะอิรักไม่ยอมถอนทหารออกจากคูเวต พันธมิตรในยุโรปจึงมีท่าทีที่แข็งขันขึ้น ถึงแม้ว่าจะยังไม่มีท่าทีที่ชัดเจนเท่ากับอังกฤษก็ตาม แต่ก็ได้ประกาศให้การสนับสนุนปฏิบัติการทางทหารของสหรัฐฯ เมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2534 และมีการร่วมปฏิบัติการระงับดังกล่าว เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี ออกโจมตีอิรักทางอากาศ ในขณะที่เยอรมนีนั้นไม่ได้ร่วมปฏิบัติการทางทหาร แต่ให้เงินช่วยเหลือแทน³⁶

สำหรับอิตาลี การตัดสินใจเข้าร่วมกับกองกำลังพันธมิตร เป็นไปอย่างระมัดระวังและรัฐบาลได้ตัดสินใจก็ต่อเมื่อ การโจมตีทางอากาศได้ดำเนินไปแล้ว 12 ชั่วโมง โดยนายกรัฐมนตรีกุลิโอ อังเดรอตตีได้ให้เหตุผลแห่งการตัดสินใจว่า "เราไม่ควรปล่อยให้อเมริกาต้องแบกรับภาระในเรื่องนี้แต่เพียงผู้เดียว"³⁷

บทบาทและปฏิกิริยาของชาติมุสลิม

ในระยะแรกของการรุกรานคูเวต ชาติมุสลิมโดยทั่วไปต่างพากันประณามการกระทำของอิรัก อย่างไรก็ตาม เมื่อเหตุการณ์ล่วงเข้าสู่สัปดาห์ที่สอง บางประเทศได้แสดงการสนับสนุนรัฐบาลอิรัก ด้วยการออกมาเดินขบวนตามท้องถนน เช่น ในชูดาน และแอลจีเรีย ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่วนหนึ่งเป็นปฏิกิริยาตอบโต้การที่สหรัฐฯส่งกองกำลังเข้าไปในซาอุดีอาระเบีย ซึ่งเป็นจุดเริ่ม

³⁶ Ibid, p.27.

³⁷ Ibid, p.27.

ต้นของความรู้สึกต่อต้านสหรัฐฯและกองกำลังพันธมิตรในหลาย ๆ ประเทศ แม้ว่า จะมีระดับของการต่อต้านแตกต่างกันออกไปก็ตาม (ยกเว้นอียิปต์ เนื่องจากฝ่าย ต่อต้านพันธมิตรตะวันตกเพิ่งจะมาออกโรงต่อต้านเมื่อการโจมตีทางอากาศได้เกิด ขึ้นแล้ว)³⁸

การเข้ามามีส่วนร่วมในปัญหาที่ถูกถือว่าเป็นปัญหาของชาติอาหรับ ด้วยกันนั้น ทำให้สหรัฐฯและพันธมิตรได้รับการโจมตีจากชาวมุสลิม เรื่องดังกล่าว ได้กลายเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันระหว่างรัฐบาลมุสลิมและฝ่ายค้าน จนดูเหมือนว่าจะได้รับความสนใจมากกว่าปัญหาต้นตอที่ว่า การที่อิรักบุกยึดคูเวตนั้นมีความผิด หรือถูกอย่างไร

การต่อต้านกองกำลังพันธมิตร ดำเนินไปในหลายรูปแบบ ตั้งแต่การ เดินขบวนประท้วง การจัดประชุม การตั้งตัวแทนเพื่อเจรจาแก้ไขปัญหาความ ขัดแย้งภายในขอบเขตของมุสลิมเท่านั้นรวมทั้งการใช้ความรุนแรง ความต่อต้าน ที่ค่อย ๆ พัฒนาขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของกลุ่มการเมืองหลาย ๆ กลุ่ม ที่แต่ ก่อนไม่ค่อยมีอิทธิพลหรือมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในชาติมุสลิม นอกจากนี้ กลุ่มต่อต้านกองกำลังพันธมิตร ยังได้กลายเป็นเครื่องมือในการเรียกร้อง หรือ แสดงออกให้เห็นถึงปัญหาความคับแค้นทาง เศรษฐกิจและการเมืองในประเทศของตน

กรณีของมาเลเซีย ประเทศมุสลิมนอกกลุ่มประเทศอาหรับ ได้สะท้อน ให้เห็นถึงพลังของกลุ่มต่อต้านพันธมิตร ในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1190 ได้มีการ เดินขบวนต่อต้านเกิดขึ้นหน้าสถานทูตสหรัฐฯ พร้อมกันนั้นก็ได้มีการแสดงรูปภาพ ทหารอเมริกันถือปืนรักษาความสงบเรียบร้อยรอบ ๆ สถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ในเมือง เมกกะ ซึ่งภาพดังกล่าวได้ถูกเผยแพร่ไปทั่วประเทศ ทางซาอุดีอาระเบียได้ส่ง ผู้แทนมาชักจูงรัฐบาลมาเลเซียให้ส่งทหารไปร่วมกับกองกำลังพันธมิตร แต่รัฐบาล มาเลเซียตระหนักถึงมติมหาชนว่ามีความรู้สึกเช่นไร จึงได้ตอบปฏิเสธไป อย่างไร ก็ตาม มาเลเซียได้ลงมติสนับสนุนสหรัฐฯและพันธมิตรในที่ประชุมคณะมนตรีความ

³⁸Maha Azzam, "The Gulf crisis Perception in the Muslim World" In International Affairs 67, 3 (1991), p.474.

มั่นคงๆ ทุกประการ

จอร์แดน ประชาชนทั่วไปในจอร์แดนต่างให้การสนับสนุนอิรัก เนื่องจากเหตุผลทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ อิรักได้ถูกปกครองโดยราชวงศ์ฮาเซมิดระหว่างปี ค.ศ. 1921-1958 ซึ่งเป็นราชวงศ์ที่ปกครองจอร์แดนอยู่ในปัจจุบันเช่นกัน ในความรู้สึกของชาวจอร์แดนนั้น เห็นว่าพรมแดนระหว่างอิรักและจอร์แดนเป็นเพียงสิ่งสมมติที่ถูกสร้างขึ้นโดยมหาอำนาจตะวันตก สายสัมพันธ์นี้ได้รับการกระชับให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นในช่วงสงครามอิรัก-อิหร่าน

การแสดงบทบาทเป็นกลางต่อปัญหาแต่ในขณะเดียวกันต่อต้านการเข้ามายุ่งเกี่ยวในปัญหาที่ผู้นำจอร์แดนมองว่าเป็นปัญหาของอาหรับ โดยกองกำลังต่างชาตินั้น ทำให้กษัตริย์ฮุสเซน ได้รับความนิยมาจากประชาชนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นชาวจอร์แดนหรือชาวปาเลสไตน์ก็ตาม

ซาอูดีอาระเบีย มีสภาพเป็นประเทศหน้าด่านในการเผชิญหน้ากับอิรักที่ยึดครองคูเวต แต่ซาอูดีอาระเบียไม่มีกำลังเข้มแข็งพอที่จะป้องกันตนเองได้โดยลำพัง จึงยินยอมให้สหรัฐฯ ส่งกองกำลังจำนวนมหาศาลเข้ามาในประเทศ บทบาทของซาอูดีอาระเบียในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งครั้งนี้ กล่าวโดยย่อ ๆ ได้ดังนี้

การเปิดโอกาสให้สหรัฐฯ เข้ามาใช้ฐานทัพในประเทศ เพื่อการเผชิญหน้ากับอิรัก เมืองที่ซาอูดีอาระเบียยอมให้สหรัฐฯ เข้ามาใช้ประโยชน์ ได้แก่ เจดดาห์ ดาห์ราน ทาบูค เป็นต้น

การให้ความสนับสนุนด้านการเงิน เนื่องจากซาอูดีอาระเบีย มีความร่ำรวยมหาศาลทำให้มีบทบาทเด่นชัดในแง่ของการให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน รวมไปถึงการเพิ่มกำลังการผลิตน้ำมัน เพื่อชดเชยส่วนที่ขาดหายไปในช่วงการทำสงคราม

ซีเรีย ก่อนหน้าที่สงครามอ่าวเปอร์เซียจะเกิดขึ้น ซีเรียมักจะถูกโจมตีว่ามีส่วนร่วมในการก่อการร้ายในประเทศตะวันตกอยู่เสมอ อย่างไรก็ตามการที่ซีเรียให้การสนับสนุนกองกำลังต่อต้านอิรักของฝ่ายพันธมิตร ทำให้ซีเรียกลายเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับตะวันตกทันที ในช่วงปลายเดือนพฤศจิกายน ปีค.ศ. 1990 ประธานาธิบดีบุชได้พบปะเจรจากับประธานาธิบดีฮาเฟด อัสซาด ผู้นำซีเรียในกรุงเจนีวา นับเป็นผู้นำสหรัฐฯ คนแรกที่ได้พบปะกับผู้นำซีเรียนับแต่สมัยของประธานาธิบดี

นาธิบดีคาร์เตอร์เป็นต้นมา นอกจากนี้ยังมีผลให้อังกฤษประกาศฟื้นฟูความสัมพันธ์กับซีเรีย และประชาคมยุโรปได้พิจารณาที่จะให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจต่อซีเรียอีกครั้งหนึ่ง

วิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซีย เปิดโอกาสให้ซีเรียได้ใกล้ชิดกับตะวันตก เนื่องจากพันธมิตรเก่าคือ สหภาพโซเวียต ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือทางทหารต่อซีเรียได้อีกต่อไป อย่างไรก็ตามซีเรียยังไม่ได้นำตัวเองเข้าใกล้ชิดกับตะวันตกมากนัก ถึงแม้ว่าจะยอมเข้าร่วมกองกำลังพันธมิตร แต่ก็พยายามที่จะเอาใจประชาชนและชาวอาหรับชาติอื่น ๆ ว่าซีเรียยังคงเป็นฝ่ายอาหรับอยู่เสมอ เห็นได้จากการที่ผู้นำซีเรียมักจะโจมตีสหรัฐฯ และอิสราเอลต่อหน้าสาธารณชนอยู่เสมอ ๆ

เยเมน ไม่มีความแตกต่างไปจากชาติมุสลิมอื่น ๆ กล่าวคือ ประชาชนชาวเยเมนได้พากันเดินขบวนต่อต้านพันธมิตรตะวันตกตลอดเวลาที่เกิดวิกฤตการณ์ ซึ่งเป็นผลให้ชาวเยเมนที่เข้าไปทำงานในซาอุดีอาระเบียได้รับการต่อต้าน และในที่สุดก็ต้องเดินทางกลับประเทศ เหตุการณ์นี้ยิ่งทำให้ความรู้สึกเห็นใจอิรักมีมากขึ้น และนำไปสู่การก่อการร้ายตามสถานทูตของชาติตะวันตก รวมทั้งในประเทศญี่ปุ่นด้วย³⁹

อียิปต์ ประเทศอาหรับที่ใหญ่ที่สุด แต่มีการแสดงออกที่แตกต่างจากชาติอื่น ๆ ในทางหนึ่งอียิปต์เรียกร้องให้มีการปลดปล่อยคูเวต แต่ก็ได้เปิดโอกาสให้ฝ่ายค้านโจมตีการเข้ามาของกองกำลังต่างชาติ ซึ่งการกระทำเช่นนี้ทำให้พันธมิตรสงสัยในจุดยืนของอียิปต์ ซึ่งในช่วงแรกดูเหมือนว่า ความรู้สึกของประชาชนทั่วไปจะเห็นด้วยกับผู้นำของตน คือไม่เห็นด้วยกับการกระทำของอิรัก เนื่องจากมีข่าวลือออกมาว่า อิรักปฏิบัติกับชาวอียิปต์ที่เข้าไปทำงานในอิรักอย่างไม่ค่อยดีนักและมีคนงานบางคนถูกสังหารด้วยน้ำมือของฝ่ายรักษาความปลอดภัยของอิรัก

อย่างไรก็ตาม เมื่อพันธมิตรเปิดฉากการโจมตีทางอากาศ ประชาชนชาวอียิปต์ได้ออกมาประท้วงต่อต้าน และแสดงความเห็นใจต่ออิรัก รวมทั้งโจมตี

³⁹ Ibid., p.477.

การที่รัฐบาลส่งทหารเข้าร่วมกับกองกำลังดังกล่าว เมื่อพันธมิตรเริ่มโจมตีภาคพื้นดินในเดือนกุมภาพันธ์ นักศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยโคโร ได้ทำการประท้วงและประณามว่าผู้นำของตน คือ นายฮอสนี มุบารัค เป็นเครื่องมือของสหรัฐฯ และได้เรียกร้องให้อิรัก โจมตีอิสราเอลทางอากาศ ถึงแม้ว่าสงครามจะสิ้นสุดลงแล้ว แต่การประท้วงยังคงดำเนินอยู่ต่อไป จนมีคนตั้งข้อสังเกตว่า หากสงครามยังดำเนินอยู่ต่อไป รัฐบาลอียิปต์อาจต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์วุ่นวายในประเทศมากขึ้นก็เป็นได้⁴⁰

อิหร่าน ในระยะแรกก็มีการเดินขบวนประท้วงการเข้ามาของสหรัฐฯ แต่ในที่สุดก็ล้มเลิกไป เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังคงไม่ลืมความบาดหมางที่มีต่ออิรักในช่วงสงครามอิรัก-อิหร่าน รวมทั้งความรู้สึกเบื่อหน่ายต่อการทำสงคราม นอกจากนี้ยังเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของฝ่ายเป็นกลางที่มีการมองถึงบทบาทใหม่ของประเทศในภูมิภาคนี้รวมทั้งความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตก โดยรัฐบาลอิหร่านได้ยึดแนวนโยบายที่คำนึงถึงความเป็นจริงในโลกปัจจุบันมากกว่าการนำเอาศาสนาครอบงำประชาชน และการกำหนดนโยบายต่างประเทศ

อิสราเอล

ความขัดแย้งในอ่าวเปอร์เซียครั้งนี้ไม่มีความเกี่ยวข้องกับอิสราเอลโดยตรง เนื่องจากเป็นปัญหาระหว่างมุสลิมด้วยกัน แต่อิสราเอลได้รับผลกระทบจากสงครามด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากประธานาธิบดีชัคดีมพยายามที่จะเบี่ยงเบนประเด็นของความขัดแย้งให้กลายเป็นความขัดแย้งระหว่างอาหรับและอิสราเอล ซึ่งถ้าประสบความสำเร็จ จะต้องเกิดความแตกแยกในหมู่พันธมิตรที่ร่วมกันใช้มาตรการผลักดันอิรักออกจากคูเวต เริ่มจากการที่ยกเอาเงื่อนไขปัญหาปาเลสไตน์เข้ามาเจรจาในการถอนตัวออกจากคูเวต และท้ายที่สุดอิสราเอลก็ได้ถูกยั่วยุจากอิรัก เมื่อถูกโจมตีทางอากาศด้วยจรวดสกั๊ด ถึงสองครั้ง แต่ได้รับการร้องขอจากสหรัฐฯไม่ให้ทำการตอบโต้และได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ ใน

⁴⁰ Ibid., p. 477.

การป้องกันและสกัดกั้นการโจมตีทางอากาศด้วยจรวดแพตรีออกจากสหรัฐฯ ซึ่งมีประสิทธิภาพในการต่อต้านจรวดสกัดอย่างสูง จึงทำให้อิสราเอลไม่ต้องเข้าร่วมกับความขัดแย้งครั้งนี้ ซึ่งทำให้การแก้ไขปัญหาครั้งนี้ไม่ต้องประสบความยุ่งยากดังที่อิรักต้องการให้เป็น

ญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นมีผลประโยชน์ด้านพลังงานอยู่ในตะวันออกกลางเนื่องจากญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ๆ ความขัดแย้งในอ่าวเปอร์เซียทำให้เกิดอุปสรรคในการขนส่งน้ำมัน และการติดต่อค้าขาย แต่การที่จะแสดงบทบาทเช่นเดียวกับสหรัฐฯ หรือพันธมิตรอื่น ๆ ที่ส่งกองกำลังเข้าไปร่วมปฏิบัติการรบนั้น เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้เพราะขัดกับรัฐธรรมนูญของประเทศ อย่างไรก็ตาม ทางออกของญี่ปุ่นก็คือให้ความสนับสนุนทางการเงิน และการแพทย์เป็นการทดแทนโดยได้ให้เงินช่วยเหลือในครั้งแรกเป็นเงินจำนวน 4 พันล้านดอลลาร์⁴¹ โดย 2 พันล้านดอลลาร์ให้เพื่อการทหารของสหรัฐฯ และอีก 2 พันล้านดอลลาร์เพื่อประเทศในตะวันออกกลางที่ได้รับผลกระทบจากสงคราม นอกจากนี้ยังได้ให้เงินเพิ่มเติมอีก 9 พันล้านดอลลาร์

รัฐบาลญี่ปุ่นได้เรียกตัว นายราซิก อัล-ริฟายี เอกอัครราชทูตอิรักประจำญี่ปุ่น มาพบเพื่อยื่นเรื่องประท้วงกรณีอิรักรุกรานคูเวต พร้อมทั้งเรียกร้องให้ถอนทหารทั้งหมดออกจากคูเวตทันทีและได้สั่งการให้สถาบันการเงินอื่น ๆ ช่วยกันคุ้มครองทรัพย์สินคูเวตที่อยู่ในความดูแลของญี่ปุ่นไม่ให้ตกอยู่ในน้ามือของอิรัก

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าญี่ปุ่นจะได้ให้ความช่วยเหลือทางการเงินต่อการปฏิบัติการทางทหารของพันธมิตร แต่ก็ได้รับการวิจารณ์จากต่างประเทศว่าญี่ปุ่นแสดงบทบาทไม่สมฐานะของมหาอำนาจทั้งๆ ที่ญี่ปุ่นมีผลประโยชน์ด้านพลังงานและการค้าในตะวันออกกลางอย่างมหาศาล

⁴¹ TIME, SEPTEMBER 24, 1990, อ้างไว้ในชุมพล เลิศรัฐการ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 186.

สาธารณรัฐประชาชนจีน

จีนไม่ได้ร่วมปฏิบัติการทางทหารกับฝ่ายพันธมิตร แต่ก็ได้ขีดขวางมาตรการทางทหารของคณะมนตรีความมั่นคงฯ เห็นได้จากการที่จีนงดออกเสียงในการลงมติเกี่ยวกับการใช้มาตรการทางทหารต่ออิรัก (มติที่ 678) โดยนายหลี่เผิง นายกรัฐมนตรีของจีน ได้แถลงว่าจีนรับรองความเป็นอธิปไตยของคูเวต แต่จีนก็สนับสนุนให้มีการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีมากกว่า นั่นคือให้เพิ่มความกดดันทางเศรษฐกิจและการเมืองต่ออิรักมากขึ้น

อย่างไรก็ตามการที่จีนงดออกเสียงในการลงมติครั้งนี้ถึงแม้จะแสดงให้เห็นว่าจีนไม่สนับสนุน แต่ก็ไม่ได้คัดค้าน เพราะเสียงยับยั้งจากจีนเพียงประเทศเดียวในฐานะสมาชิกถาวรของคณะมนตรีฯ สามารถทำให้มติดังกล่าวไม่มีผลบังคับใช้ได้ จึงเป็นไปได้ว่าสหรัฐฯ ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มมตินี้ออกมาเพื่อจัดการกับอิรัก อาจจะให้ข้อแลกเปลี่ยน หรือแรงจูงใจทางการทูตต่อจีนและอาจจะรวมถึงโซเวียตด้วย เช่น ความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจหรือความหวังว่าจะแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี โดยเพียงแต่อาศัยมติที่ 678 เป็นเครื่องมือในการข่มขู่อิรักให้ยอมถอนทหารออกจากคูเวตเท่านั้น